

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“พะเยา” เป็นจังหวัดหนึ่งทางภาคเหนือที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในด้านการท่องเที่ยว เช่น วัดศรีโคมคำ วัดอนาลโยทิพยาราม วนอุทยานภูลังกา น้ำตกภูซาง เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กว๊านพะเยา ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญและมีชื่อเสียงของจังหวัด ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากที่อยู่รายรอบตัวกว๊านพะเยาทั้งด้านฝั่งทางทิศตะวันตกและฝั่งทิศตะวันออก แต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักจะนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวเฉพาะบริเวณตัวกว๊านพะเยาและแหล่งท่องเที่ยวซึ่งอยู่บริเวณริมกว๊านพะเยาฝั่งทิศตะวันออกเท่านั้น เช่น วัดศรีโคมคำ วัดติโลกอาราม อนุสาวรีย์พ่อขุนงำเมือง หอวัฒนธรรมนิทัศน์ เป็นต้น แล้วจึงเดินทางกลับ หรือเดินทางต่อไปยังจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ หรือจังหวัดอื่น ๆ โดยมีได้มีการพักค้างคืน จึงทำให้ผู้ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยาเป็นไปในลักษณะของผู้มาเยือนมากกว่านักท่องเที่ยว ส่งผลให้พะเยาเป็นเหมือนเมืองผ่านที่นักท่องเที่ยวมักมองข้าม มาเพียงแวะทานอาหารบริเวณริมกว๊านพะเยา ถ่ายรูป และใช้ระยะเวลาในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวน้อยแล้วจึงเดินทางต่อไป (สกวาร์ตน์ ศิริมา, 2556, สืบออนไลน์)

แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ทางด้านฝั่งทิศตะวันตกของกว๊านพะเยานั้น มีผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างหลากหลาย และน่าสนใจ เช่น การสืบสานอาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษในการตีมีด และวิถีประมง ในชุมชนบ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส ภูมิปัญญาและวิถีการพึ่งพาธรรมชาติด้วยการจักสานไม้ไผ่ของชุมชนในตำบลบ้านต๋น และตำบลบ้านต้า การนำเอาวัชพืชผักตบชวามาสร้างสรรค์เป็นชิ้นงาน เพื่อประโยชน์ใช้สอยของชุมชนในตำบลสันป่าม่วง ภูมิปัญญาการถนอมอาหาร ผลิตภัณฑ์ปลาสามของฝากขึ้นชื่อของจังหวัดพะเยา ศิลปะการแกะสลักหินทรายและการทำครกหิน ในตำบลบ้านสา การทำไม้กวาดดอกหญ้า และการเจียรนัยพลอยในตำบลบ้านต๋อม การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตชุมชนบ้านดอกบัว หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เย็นเป็นสุขชนะเลิศระดับประเทศ เป็นต้น

ปัจจุบันการท่องเที่ยวในฝั่งตะวันตกของกว๊านพะเยาไม่ได้รับความนิยมในการมาท่องเที่ยวมากนัก ทำให้ชุมชนต้องประสบกับปัญหาในหลายด้าน เช่น ผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกของชุมชนไม่สามารถจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวได้โดยตรง ทำให้การผลิตสินค้าจะต้องผลิตขึ้นตามคำสั่งซื้อ

จากพ่อค้าคนกลาง ผลิตภัณฑ์ถูกนำไปวางขายตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่จากแหล่งผลิต ทำให้ชุมชนได้รับรายได้ในระดับน้อย และนักท่องเที่ยวไม่มีโอกาสได้เข้ามาสัมผัสชื่นชมการผลิตสร้างสรรค์ชิ้นงาน การเรียนรู้แลกเปลี่ยนในวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของ ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว นั้น ๆ ได้อีกทางหนึ่ง ตลอดจนการให้บริการด้านโฮมสเตย์ของชาวบ้าน แต่ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาพักแรม ร่วมประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวกับชุมชน ทำให้ชาวบ้านขาดขวัญและกำลังใจ ในการดำเนินการท่องเที่ยวของชุมชน

ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก มีความน่าสนใจและ มีความหลากหลาย ซึ่งล้วนเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น สามารถจะพัฒนาให้ เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและมีความน่าสนใจดึงดูดให้ นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว มาร่วมประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่กับชุมชน ทำให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ มีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในด้านการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิต ตลอดจนการร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน ทำให้เกิดสัมพันธ์ไมตรีที่ดีต่อกัน สร้างความจดจำและประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งการพัฒนา ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตกนี้ จะส่งผลให้ นักท่องเที่ยวได้มีเวลาในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยามากขึ้น และมีการ พักค้างคืนในชุมชน ตลอดจนเป็นอีกหนทางเลือกใหม่ในการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและสร้างคุณค่า ให้แก่นักท่องเที่ยว ชุมชน และท้องถิ่นได้

ดังนั้น จึงควรศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก เพื่อให้สามารถสร้างความดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยว ใช้เวลาในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้นและมีการพัก ค้างคืนในจังหวัดพะเยา ซึ่งนับเป็นอีกหนทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ การได้รับประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ดีระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน ในการประกอบ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าร่วมกัน ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์โดยตรง สามารถนำไปพัฒนาตนเองได้ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เกิดความจดจำ ประทับใจและเกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมชนริมกว๊านพะเยา ฝั่งตะวันตก
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของผู้มาเยือนชาวไทย ที่มีต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก

สมมติฐานของการวิจัย

การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก ควรมีแนวทางการพัฒนาอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาวิจัยในด้านเวลา ด้านพื้นที่ ด้านเนื้อหา และด้านประชากร ไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งหมด ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2554 – มีนาคม 2556

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีพื้นที่ในการศึกษาวิจัย คือ ชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก ประกอบไปด้วย 7 ตำบล ดังนี้ ตำบลแม่ใส ตำบลแม่ยาว ตำบลบ้านต๋อน ตำบลบ้านสา ตำบลสันป่าม่วง ตำบลบ้านต๋อม และตำบลบ้านต้า อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้ศึกษาวิจัยในด้านเนื้อหา ดังนี้คือ

3.1 ศักยภาพผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก

ได้แก่ การศึกษาศักยภาพผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ในด้านความน่าดึงดูดใจ (Attraction) ความสะดวกในการเข้าถึง (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว (Activity) และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ (Participation) เพื่อนำมาประกอบการหาแนวทางในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่มีความเหมาะสมกับชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตกต่อไป

3.2 ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของผู้มาเยือนชาวไทย ที่มีต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก โดยศึกษาในด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยว และความต้องการของนักท่องเที่ยว ในด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ความสะดวกในการการเข้าถึง (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) และกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว (Activity)

3.3 ศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก โดยการศึกษาจากข้อมูลในด้านศักยภาพผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก และข้อมูลพฤติกรรมและความต้องการของผู้มาเยือนชาวไทย โดยนำมาประกอบการหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีความเหมาะสมกับชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก

4. ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้ศึกษาวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย จำนวน 5 กลุ่ม ดังนี้

4.1 กลุ่มผู้นำชุมชน ในพื้นที่ชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย กำนัน ตำบลละ 1 คน จำนวน 7 ตำบล รวม 7 คน และผู้ใหญ่บ้าน 82 หมู่บ้าน ๆ ละ 1 คน จากจำนวน 89 หมู่บ้าน ในพื้นที่ 7 ตำบล เพราะหมู่บ้านใดที่มีกำนันจะไม่มีผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 82 คน รวมทั้งหมด จำนวน 89 คน

4.2 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในพื้นที่ชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก ที่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน และสามารถให้ข้อมูลด้านกลุ่มอาชีพที่ต้องการได้ คือ ประธานกลุ่มอาชีพหรือตัวแทนที่ได้รับมอบหมาย กลุ่มอาชีพละ 1 คน จำนวน 8 กลุ่มอาชีพ

4.3 หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก โดยเจาะจงในระดับผู้บริหาร หัวหน้างาน หรือผู้ดูแลรับผิดชอบทางด้านการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถให้ข้อมูลที่ต้องการได้ จากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หน่วยงานละ 1 คน รวมทั้งหมด 10 คน

4.4 ประชาชนในพื้นที่ชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างจากประชาชนในพื้นที่ชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก ที่มีความสนใจในการเข้าร่วมการประชาม ในพื้นที่ 7 ตำบล 89 หมู่บ้าน จำนวน 100 คน

4.5 ผู้มาเยือนชาวไทย ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างจากผู้ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเส้นทางริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา จำนวน 316 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้ให้คำจำกัดความของศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษาไว้ดังนี้

ชุมชนริมกว๊าน หมายถึง ชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก อยู่ในพื้นที่ 7 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลแม่ใส ตำบลแม่ยาว ตำบลบ้านต๋อน ตำบลบ้านสา ตำบลสันป่าม่วง ตำบลบ้านต๋อม และตำบลบ้านต้า อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เท่านั้น

ศักยภาพผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากความน่าดึงดูดใจ (Attraction) ความสะดวกในการเข้าถึง (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว (Activity) และการมีส่วนร่วมของชุมชน (People participation) ในพื้นที่ชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตกเท่านั้น

พฤติกรรมและความต้องการของผู้มาเยือน หมายถึง พฤติกรรมและความต้องการของผู้มาเยือนชาวไทย ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ทั้งประเภทไม่พักค้างคืนและพักค้างคืนในจังหวัดพะเยา ในช่วงระยะเวลาที่ทำการเก็บข้อมูลเท่านั้น

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก โดยการพัฒนาในด้านสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก และผู้มาเยือนชาวไทย

ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยา ตลอดจนการพัฒนาส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แก่ชุมชนริมกว๊านพะเยาฝั่งตะวันตก

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม และการพัฒนาชุมชน สามารถนำผลการวิจัยไปต่อยอด หรือพัฒนาชุมชนในด้านการท่องเที่ยวและการส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชนได้

3. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย เทศบาลตำบลแม่ใส องค์การบริหารส่วนตำบลแม่เนาเรือ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านต๋อน เทศบาลตำบลบ้านสาาง เทศบาลตำบลสันปาม่วง เทศบาลตำบลบ้านต๋อม และเทศบาลตำบลบ้านด้า สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน และการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยวในชุมชนได้

4. ชุมชนรอบกว๊านพะเยา สามารถนำผลการศึกษาวิจัยไปพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนที่มีอยู่ ให้เกิดคุณค่าและสร้างความดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น โดยพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นหมู่บ้านต้นแบบในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต่อไป